

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 14-05-2020 r.

Adam Bodnar

XI.503.3.2020.MA

Pan
Mariusz Błaszczak
Minister Obrony Narodowej
Ministerstwo Obrony Narodowej
Al. Niepodległości 218
00-911 WARSZAWA

Szanowny Panie Ministrze!

Jako Rzecznik Praw Obywatelskich, który zgodnie z art. 18 ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. z 2016 r. poz. 1219, z późn. zm.) analizuje, monitoruje i wspiera realizację zasady równego traktowania w Polsce, pragnę zwrócić się do Pana Ministra w sprawie **sytuacji prawnej osób transpłciowych, które mają obecnie utrudniony dostęp do służby wojskowej**, również w kontekście Międzynarodowego Dnia Przeciw Homofobii, Transfobii i Bifobii, obchodzonego corocznie 17 maja.

W tym dniu na całym świecie rozbrzmiewają głosy solidarności, odwagi, ale też niezgody na dyskryminację, uprzedzenia i przemoc ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową. W mojej ocenie, dla organów władzy publicznej powinien być to także moment refleksji nad sytuacją prawną i społeczną osób LGBT (lesbijek, gejów, osób biseksualnych i transpłciowych) oraz nad możliwościami jej poprawy. Wpływające do Rzecznika Praw Obywatelskich skargi oraz dane pochodzące z innych źródeł potwierdzają bowiem **nieskuteczność krajowego systemu ochrony prawnej tej grupy społecznej**. Chociaż międzynarodowy standard ochrony praw człowieka osób LGBT rozwija się sukcesywnie, m.in. dzięki orzecznictwu Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, poziom realizacji tego standardu w krajowych przepisach prawa oraz praktyce jego stosowania w Polsce nie zmienia się od lat.

Analizie sytuacji prawnej osób nieheteronormatywnych i transpłciowych w Polsce, przez pryzmat przestrzegania międzynarodowego standardu ochrony praw człowieka osób LGBT, poświęcony został **najnowszy raport Rzecznika Praw Obywatelskich**, opublikowany w grudniu 2019 r. w ramach serii „Zasada równego traktowania. Prawo

i praktyka”. Przeprowadzone w raporcie rozważania na temat obowiązujących przepisów prawa międzynarodowego i krajowego, orzecznictwa oraz praktyki organów administracji zilustrowanej w skargach kierowanych do mojego Biura, pozwoliły na sformułowanie wniosków co do kluczowych problemów prawnych oraz przedstawienie rekomendacji do sposobów ich rozwiązania. Pragnę serdecznie zachęcić Pana Ministra do zapoznania się z tą publikacją, którą przesyłam w załączeniu do niniejszego pisma¹.

Jednocześnie chciałbym zwrócić uwagę Pana Ministra, że jednym z poruszonych w raporcie tematów jest **ograniczony dostęp osób transpłciowych do służby wojskowej**. W rozporządzeniu Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie orzekania o zdolności do czynnej służby wojskowej oraz trybu postępowania wojskowych komisji lekarskich w tych sprawach², „transseksualizm” i „obojnactwo” są wymienione jako choroby będące podstawą do orzeczenia przez komisję kategorii „E” lub „N” oznaczających całkowitą, trwałą lub czasową niezdolność do czynnej służby wojskowej. Do Rzecznika Praw Obywatelskich są kierowane związane z tym skargi od obywateli.

Należy podkreślić, że w związku z analogiczną regulacją, którą zawierało poprzednio obowiązujące rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 25 czerwca 2004 r. (Dz. U. z 2004 r. Nr 151 poz. 1595), Rzecznik Praw Obywatelskich prowadził w 2014 r. korespondencję z Ministrem Obrony Narodowej oraz z Centralną Wojskową Komisją Lekarską. Ustalono wówczas, że kluczową przesłanką tego rozwiązania prawnego było zakwalifikowanie transseksualizmu do kategorii zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania przez Światową Organizację Zdrowia w ramach Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób ICD-10. Należy więc zaznaczyć, że 18 czerwca 2018 r. Światowa Organizacja Zdrowia opublikowała aktualizację Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych. **W obecnej wersji – ICD 11 – transpłciowość, w tym transseksualizm, zostały usunięte z listy zaburzeń psychicznych**³. Dnia 25 maja 2019 r. Zgromadzenie Ogólne Światowej Organizacji Zdrowia jednomyślnie przyjęło nową klasyfikację, zobowiązując tym samym państwa członkowskie, w tym Polskę, do jej wdrożenia⁴.

Dodatkowo warto zauważyć, że w rozporządzeniu Ministra Obrony Narodowej z dnia 3 czerwca 2015 r. w sprawie orzekania o zdolności do **zawodowej służby wojskowej** oraz właściwości i trybu postępowania wojskowych komisji lekarskich w tych sprawach (Dz. U. z 2015 r. poz. 761) usunięto „transseksualizm” z listy chorób dyskwalifikujących do zawodowej służby wojskowej. Ponadto z informacji dostępnych w Rządowym Centrum

---

¹ Raport dostępny jest również w wersji elektronicznej na stronie:

https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Sytuacja_prawna_raport_ZRT.pdf

² Załącznik nr 2 do Rozporządzenia, Dz.U. z 2018 r., poz. 268, dalej jako: „rozporządzenie w sprawie orzekania o zdolności do czynnej służby wojskowej”.

³ Klasyfikacja dostępna w angielskiej wersji językowej na stronie: <https://icd.who.int/en>.

⁴ Rezolucja z dnia 25 maja 2019 r. nr A72/VR/7, dostępna w wersji elektronicznej w angielskiej wersji językowej na stronie: https://apps.who.int/gb/e/e_wha72.html#top.

Legislacji wynika, że w projekcie obecnie obowiązującego rozporządzenia w sprawie orzekania o zdolności do **czynnej służby wojskowej** w pierwotnej wersji z dnia 19 grudnia 2017 r. „transseksualizm” również nie znajdował się na liście chorób dyskwalifikujących, a znalazł się na niej ponownie dopiero w zaktualizowanej wersji projektu z dnia 5 stycznia 2018 r.⁵, której to zmiany nie uzasadniono.

Obecny, omówiony powyżej stan prawny stanowi w mojej ocenie **bezzasadne ograniczenie praw osób transpłciowych** do podjęcia czynnej służby wojskowej, noszące znamiona dyskryminacji ze względu na tożsamość płciową. Ograniczenie to stoi jednocześnie w sprzeczności z aktualnym stanem wiedzy medycznej, odzwierciedlonej w Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych ICD-11, a także pozostaje niezgodne z Zaleceniami Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie praw człowieka członków sił zbrojnych z 2010 r.⁶. Z tego względu jedną z rekomendacji zawartych w ww. raporcie „Sytuacja prawna osób nieheteronormatywnych i transpłciowych w Polsce” jest **zmiana rozporządzenia** Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie orzekania o zdolności do czynnej służby wojskowej oraz trybu postępowania wojskowych komisji lekarskich w tych sprawach, **w celu wyeliminowania „transseksualizmu” z listy chorób uniemożliwiających czynną służbę wojskową**. Postulat ten jest szczególnie aktualny w związku z dostępną w Rządowym Centrum Legislacji informacją, że trwają prace nad projektem zmiany wskazanego rozporządzenia.

Mając na uwadze powyższe, działając w oparciu o przepis art. 16 ust. 2 pkt 1 i 17b pkt 3 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r. poz. 627), zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o analizę rekomendacji przedstawionej w niniejszym wystąpieniu oraz w załączonym raporcie, uwzględnienie jej w toku trwających prac nad projektem zmiany rozporządzenia w sprawie orzekania o zdolności do czynnej służby wojskowej oraz o przedstawienie stanowiska w tej kwestii.

Łączę wyrazy szacunku

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

---

⁵ Oba projekty dostępne pod wskazanymi datami publikacji na stronie:

<https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12306708/katalog/12481267#12481267>

⁶ Zalecenia CM/Rec(2010)4 Komitetu Ministrów do państw członkowskich w sprawie praw człowieka członków sił zbrojnych, przyjęte przez KMRE dnia 24.2.2010 r. na 1077 posiedzeniu Komitetu Delegatów Ministrów.

Załącznik:

- raport *Sytuacja prawna osób nieheteronormatywnych i transpłciowych w Polsce*, Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich 2019, nr 6, Warszawa 2019.